

Doğa Soykırımı Bağlamında Zeytin Ağaçları: Filistin'de Ekolojik, Ekonomik ve Kültürel Yıkım

Zeytin ağacı, yalnızca Akdeniz'e özgü bir bitki türü olmanın ötesinde, Filistin coğrafyasında tarihsel hafızanın, toplumsal kimliğin ve ekonomik yaşamın sembolü hâline gelmiş kadim bir simgedir. Filistinli çiftçiler için zeytin ağaçları, binlerce yıllık bir tarımsal geleneğin ve toprakla kurulan ontolojik bağın ifadesi olarak değerlendirilir. Ancak, İsrail'in işgal politikaları doğrultusunda bu ağaçlar yalnızca doğaya karşı değil, aynı zamanda bir halkın varoluşsal temellerine yönelik sistematik bir imha sürecinin parçası hâline gelmiştir.

2000 yılından bu yana çoğunluğu Batı Şeria'da olmak üzere, 800 binden fazla zeytin ağacının ya kesildiği, yakıldığı ya da İsraili yerleşimciler tarafından tahrip edildiği kayıtlara geçmiştir. Sadece 2024 yılı içerisinde yaklaşık 59 bin zeytin ağacının söküldüğü ve 50 bin dönümden fazla tarım arazisinin gasp edildiği bildirilmektedir. Bu tahribatin gerekçesi, görünürde "güvenlik" olsa da, arka planda Filistin tarımını sabote ederek halkı ekonomik çöküşe sürükleme ve toprağını terk etmeye zorlama amacı taşımaktadır.

Filistin'de zeytin ve zeytinyağı üretimi, tarım sektörünün temelini oluşturur; nüfusun yaklaşık %80'i doğrudan ya da dolaylı olarak bu sektörden geçimini sağlamaktadır. Zeytinliklerin sistematik biçimde yok edilmesi yalnızca tarımsal üretimi sekteye uğratmakla kalmamakta, aynı zamanda kırsal göçü hızlandırarak toplumsal yapının çözülmesine neden olmaktadır. Buna ek olarak, İsrail'in "on yıl boyunca işlenmeyen arazilerin devletleştirilmesi" gibi hukuki düzenlemelerle Filistinlilerin kendi topraklarını kullanması fiilen engellenmekte, böylece arazilerin el değiştirmesi yasal kılıfa büründürülmektedir.

Bu süreç, yalnızca ekonomik bir saldırı değil; aynı zamanda ekolojik bir felakettir. Zeytin ağaçları binlerce yıl yaşayabilen canlı organizmalardır. Filistin'in Al-Walajah bölgesinde bulunan ve yaklaşık 5.500 yıllık geçmişe sahip olan zeytin ağacı, bu toprakların tarihî tanıklığını üstlenmektedir. Bu tür ağaçların hedef alınması, yalnızca yerel ekosistemi değil, bölgesel biyoçeşitliliği de tehdit eden geri dönüşsüz bir çevresel tahribata yol açmaktadır. Bu nedenle, çevre hukuku bağlamında bu süreç, "ekokırım" ya da "doğa soykırımı" (ecocide) olarak tanımlanmaktadır.

Zeytinliklerin tahribi aynı zamanda Filistinlilerin kolektif kimliğini hedef alan bir kültürel yıkım stratejisi olarak da değerlendirilmektedir. Zeytin ağacı, Filistinli kimliğin, yerleşikliğin ve direnişin sembolü konumundadır. İsrail, 1948'den bu yana yalnızca zeytinlikleri imha etmekle kalmamış; aynı zamanda zeytin ağacı diken, bakımını yapan ya da hasat zamanında zeytin toplayan çok sayıda Filistinliyi gözaltına almış, darp etmiş veya öldürmüştür. Filistinli şair Mahmud Derviş'in "Eğer zeytin ağacı bilseydi kimlerin onu toprağa diktiğini, yağ değil gözyaşı damları zeytinlerinden" dizeleri, bu travmatik gerçekliği edebi bir duyarlılıkla dile getirmektedir.

Zeytin ağacı, Filistinliler için yalnızca tarımsal bir ürün değil, varoluşsal bir değer taşımaktadır. "Zeytin varken biz vardık ve zeytinle beraber biz de varlığımıza devam edeceğiz" ya da "zeytin var olduğu sürece biz de burada olacağız" ifadeleri, Filistin halkının bu topraklarla kurduğu tarihsel bağın ve aidiyet duygusunun güçlü göstergeleridir. 2005 yılında bir Filistinli kadının İsraili yerleşimcilerin saldırısına karşı bir zeytin ağacına sarıldığı o anın fotoğrafı, bu aidiyetin ve direnişin sembolü hâline gelmiştir.

Sonuç olarak, İsrail'in zeytin ağaçlarına yönelik saldırıları yalnızca çevresel bir krize değil; aynı zamanda ekonomik, kültürel ve politik bir kuşatma stratejisine işaret etmektedir. Zeytin ağaçları üzerinden yürütülen bu çok katmanlı saldırı, Filistinlilerin yaşam hakkını, toprak üzerindeki mevcudiyetini ve doğayla kurduğu kadim ilişkiyi hedef almaktadır. Bu bağlamda zeytin ağaçlarının yok edilmesi, yalnızca bir doğa soykırımı değil; aynı zamanda Filistin halkının tarihine, kimliğine ve geleceğine yönelik bir tehdit olarak değerlendirilmelidir.

Elif Özdoğan Ulu